

Ch'orti' speaker: Isidro González
Anthropological linguist: John Fought
Chorti (Mayan) Texts pp.423-429
Transcription/translation by Ch'orti' Project, Robin Quizar

29 Astronomy - E Luserob'

1. Ayan inte' lusera nojta' i inte' chuchu' amaxya'n to'r e witzir Moryujtz'u'b'.
Ma'chi kawira de diya, esto ke' anamtz'a e k'in i wix ayampa u't e rum, twi'x
e'ksijb'a. Entonses achekta aturwan to'r e witzir e lusera yaja'. Che ani e onya'n
jente ke' uk'ab'a' San Ramon ajch'ujksaj to'r e rum. E onya'n jentyob' yaja'
inwira ani ak'ajb'esyanob' tu't. Konda amaxya'n, akotwanob' tu'pat otot taka
ukande'lob'. Utz'ajb'esob' tu't koche uchob' tu't e luna.

22. Ayan otronte' lusera atob'oy konda war tokto amaxya'n, koche a las syete. E
lusera yaja' tuno'r e akb'ar war axana tu't e k'in. Konda k'otoy a las kwatro,
twi'x asakojpa. E lusera yaja' wix ak'axi to'r e witzir tya' anamtz'a e k'in.
Konda che ak'otoy a las sinko e lusera yaja' namtz'i'x tu'pat e witzir. E lusera
yaja' turu uk'ab'a' umenerob' tama San Oroman(?) ajch'ujksaj to'r e rum.

41. Che ke' turb'ab'irob' umen e dyos kocha e ajch'ujksajob' to'r e b'ak'ab' e
konoj. Che'nob' ani ke' e luse'rob' yaja' uk'ajna'r aktab'irob' ajch'ujksajob' to'r e
b'ak'ab' e konoj twa' ni inte' momento aketpa chokem e b'ak'ab' e konoj to'r e
rum. I poreso tu'pat e inte' watar otronte'. I tu'pat e inte' watix otronte'. Porke'
che ke' uyet' ajnerob' e k'in i e tokb'irob' twa' e k'in, aktab'irob' umen e
katata' dyos. Poreso ja'xob' ak'ajb'esyanob' ani tu't e lusera yaja'.

62. Ayan beses unu'ti ub'a taka e luna. I che e jente, "Konda e lusera yaja'

unut'i ub'a taka e luna, ja'x inte' irseyaj ke' ayan ti'ne k'ani uchamse ub'a tama e lugarob'. Jayma gerra k'ani ache'na tama e chinamob'." B'anixto ak'ub'esyanob', porke ja'x era e onya'n jente b'an ak'ub'esyanob' ke' e luserob' yaja' xe' axanob' ajch'ujksajob' to'r e b'ak'ab' e konoj to'r e rum.

77. I xe' kawira ma'chi axanob', che ke' k'ajk twa' ma'chi e'ksijb'a inyajrer o'r e rum. Porke che ke' jay e'sijb'a inyajrer, alok'oy tuk'ik' tuk'ik'xix animal uwinkir witzirob' uk'a'pes e b'ak'ab' to'r e rum. Che ke' poreso aktab'ir e luserob' yaja' kocha inte' irseyaj tama u't e k'in.

92. Kondak'ix a'nch'akna koche a las kwatro alok'oy otronte'. Upejkob' tama Ninyo San Paskwal. E onya'n jentyob' ani, kocha a'tix alok'oy e lusera yaja' to'r e witzir, taka ukande'lob' tu'pat uyototob' aka'y ak'aj'b'esyanob' tu't. Ya kotorob' ejsto a'nch'akna, porke' e lusera yaja' tu'patxix watar e k'in. Ak'aj'b'esyanob' twa' rnatuk'a' unumerob' nyen umaxtakob'. Ak'aj'b'esyanob' tama tuno'r e pak'ab' to'r e rum.

109. E lusera xe' kawa're Mormore'k' porke' nut'ur axanob' che e jente ke' syete luse'rob' yaja' axanob' nut'ur e luse'rob' yaja'. Ajwank'into atob'oy. Konda che a'nch'akna, e luse'rob' yaja' namtz'i'x.

116. I lo ke' ma'chi axano'b', ayan beses kawira o'jri wato'b' tu't k'in. B'anix u't k'ajk, che ke' intaka e'spa aturwanob' tama u't e k'in.

121. E kilis ab'ak'ajrna umen e jente konda a'ch'a'n tama u't e k'in. Porke che

ke' e kilis yaja', jay ajk'una tyempo umen e dyos, e kilis yaja' uk'uxi e k'in o' e luna. I poreso che'nob' ke konda e k'in o' e luna a'jpna umen e kilis, entonses e luna uchompati e pak'a'b' e konoj to'r e rum twa' ma'chi ak'ujxob' umen e kilis. Porke che ke' jay anumuy inte' diya o' dos diya, ma tuk'a e k'in. E'ksijb'a o'r e rum. A'chpa tuno'r animal lo ke' ayan tama e witzirob', tama e marob', i tuno'r e nawalb'iob' lo ke' chamenob', kocha ya'ch ti'n ak'a'pa chamesb'ir. I e nawal yaja' ab'ixk'o'b' i uk'uxob' e jente xe' ab'ixiri to'r e rum.